

Sociální patologie

Podmínky kolokvia

- Seminární práce;
- 2 otázky z obsahu probraného učiva;

Teorie sociální deviace

- **Sociální deviace** – označení chování jednotlivce nebo skupiny, jež se odchyluje od společenské normy.
- **Toleranční limit** – jakou míru nedodržování norem je společnost ochotna v dané chvíli a situaci tolerovat.
- **Sociální normy** – systém zákonů, vyhlášek předpisů, řádů, pravidel, postupů, etických kodexů, tradic, zvyků, obyčejů a rituálů, které jsou dodržovány a jejich porušení je postihováno. Pokud dochází k porušování norem, pak je společností využíván systém sankcí.
- **Sociální kontrola** – všechny mechanismy formální i neformální povahy, kterými se společnost chrání proti svým narušitelům v zájmu udržení sociálního konsensu.
- **Normalita** – je stav osoby, jedince, věci, situace nebo jiného jevu, který odpovídá normě, z jejíhož hlediska je normalita posuzována.
  - Statistické pojetí normality (kvalifikace psychických projevů a jejich roztřídění na hodnoty průměrné a průměru vzdálené);
  - Funkční pojetí normality (normální je projev, který vede k potřebnému efektu – nedostatkem je lhostejnost ke kvalitě prostředků, jenž mohou být z určitého hlediska nepřijatelné);
  - Sociokulturní pojetí normality (za normální bývá považováno to co je v dané kultuře obvyklé);
- **Deviantní chování** (označení chování jednotlivce nebo skupiny, jež se odchyluje od společenské normy).
- **Anomie** – stav společnosti, kdy přestávají platit pravidla a normy. Ve vztahu k jedinci vyjadřuje toto slovo stav oslabení norem a morálních hodnot.

Teorie sociálních deviací

- Teorie **sociální dezorganizace** – deviantní chování v přistěhovaleckých skupinách (osoby ve stádiu procesu přizpůsobování nové sociální společnosti, organizaci města spojené s pocitem ztráty), kde se nápadně často a ve zvýšené míře vyskytovala kriminalita, prostituce, sebevraždy, alkoholismus atd..
- Teorie **diferencované asociace** – přenos deviantního chování prostřednictvím sociálního učení. Zvýšený výskyt deviantního chování je tedy kulturně přenášen v rodinách a menších sociálních skupinách.
- Teorie **anomie** – ve společnosti by měly být hodnoty a normy jednoznačně vymezeny a dodržovány. Pokud tou tak není, nastává ve společnosti chaos a nastává stav anomie.
- Teorie **kultur a subkultur** – vznik deviantního chování podněcuje sociální tlak. Společnost je složena z množství dílčích kultur, které vznikají a zanikají. Deviace se rozvíjí v rámci interakcí ve skupině jedinců čelících podobným problémům.
- Teorie **sociální kontroly** – oslabení či absence kontroly. Velký důraz je zde kladen na rodinu, která má za úkol dítěti vštěpovat konformitu, která bude později udržována sociální

kontrolou.

- Teorie **značkování** – společenská reakce na vnější vlivy, a zároveň důsledek stigmatizujícího označení, kdy je společností jedinec označen za devianta. Deviace zde není objektivní charakteristikou lidského jednání, ale je to vlastnost, kterou tomuto chování uděluje veřejnost, která jí přímo nebo nepřímou potvrzuje. Za devianta lze pak považovat toho člověka, kterému byla nálepka úspěšně přidělena.

Sociální deviace jsou multifaktorální

- Biologické faktory;
- Psychologické faktory;
- Sociální faktory;
- Kulturní faktory;
- Situační faktory.

www.Psychoterapie-milovie.cz/news/teorie-socialni-deviace/

Prevence rizikového chování

2013–2018

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže

(dále jen „Strategie“)

Na období 2013-2018

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/dokumenty-13>

<http://www.odrogach.cz/>

Funkce Strategie

Základní koncepční dokument MŠMT v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže;

- Stanovit hlavní cíle v oblasti primární prevence;
- Rozvíjet systém koordinace v primární prevenci;
- Sjednotit terminologii v oblasti primární prevence;
- Informovat odbornou i laickou veřejnost o problematice primární prevence;

Základní pojmy

- **Prevence** – všechna opatření směřující k předcházení a minimalizaci jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky;
- **Rizikové chování** – zahrnuje rozmanité formy chování, které mají negativní dopady na zdraví, sociální nebo psychologické fungování jedince a/nebo ohrožují jeho sociální okolí;
- **Minimální preventivní program** – samostatně zpracovaný dokument, který primární prevenci a její realizaci na škole popisuje z hlediska priorit a cílů.

Principy Strategie

- Partnerství a společný postup;
- Komplexní řešení problematiky primární prevence rizikového chování;
- Kontinuita působení a systematickosti plánování;
- Uplatňování ověřených dat a hodnocení efektivity;
- Racionální financování a garance kvality služeb;

- Cílenost a adekvátnost informací i forem působení;
- Včasný začátek preventivních aktivit ideálně již v předškolním věku;
- Pozitivní orientace primární prevence;
- Orientace a kvalitu postojů a změnu chování.

Základní cíle

- **Obecný cíl** – výchova k předcházení, minimalizaci či oddálení rizikových projevů chování, zvládnutí zátěžových situací, ochrana před dopady rizikového chování atd.
- **Specifické cíle** – fungující systém koordinace primární prevence, nastavení efektivního systému vzdělávání pro oblast primární prevence, finanční zajištění, zavedení národního systému hodnocení kvality programů primární prevence.

Cílové skupiny

- Primární – děti a mládež
  - Obecná populace dětí a mládeže – programy všeobecné primární prevence;
  - Specifické skupiny dětí a mládeže – skupiny dětí a mládeže se zvýšeným rizikem problémů s chováním (např. děti z rodin, kde je páchána trestná činnost, se závislostí na alkoholu atd.) – programy selektivní primární prevence;
  - Jednotlivci vykazující rysy rizikového chování – programy indikované primární prevence.
- Další cílové skupiny
  - Rodiče;
  - Veřejnost;
  - Pracovníci v primární prevenci rizikového chování.

Prevence

- Primární – zaměřená na celou společnost, především na dosud kriminálně nezasaženou část populace;
- Sekundární – zaměřená na kriminálně rizikové skupiny, případně i oběti;
- Terciální – zaměřená na osoby a skupiny osob, které se již kriminálních činů dopustili;
- Sociální – orientovaná na společenské faktory kriminality; prevence primární – opatření směřující k podpoře hodnotového systému odmítajícího protizákonné jednání, cílená především na děti, mládež a jejich rodiče;
- Situační – orientovaná na omezování kriminogenních situací a na zvýšení pravděpodobnosti odhalení pachatele; primární prevence – zvyšování informovanosti o možnosti obrany proti nejčastěji se vyskytujícím druhům kriminality a o správném chování občanů v případě výskytu trestného činu či podezření z něj;

Poznámka:

- Viktimnost – dostupnost člověka stát se obětí, soubor osobnostních předpokladů a vnějších okolností ohrožujících jedince, který se pak stává snadněji obětí trestného činu;
- Viktimologie – věda o obětech trestných činů;
- Viktimizace – proces, ve kterém se člověk stává obětí trestného činu;

Primární prevence

- Všeobecná primární prevence;
- Selektivní primární prevence;
- Indikovaná primární prevence;

Prevence by měla být dlouhodobá a kontinuální práce s dětmi a mládeží, která je prováděna v menších skupinách a za aktivní účasti cílové skupiny.

Formy rizikového chování

- Interpersonální agresivní chování;
- Delikventní chování;
- Záškoláctví;
- Závislostní chování;
- Rizikové sportovní aktivity;
- Rizikové chování v dopravě;
- Spektrum poruch příjmu potravy;
- Negativní působení sekt;
- Sexuální rizikové chování.

<http://www.prevence-info.cz/>

Prioritní oblasti Strategie

- Koordinace;
- Legislativa;
- Vzdělávání;
- Financování;
- Evaluace;

Koordinace

- Horizontální:
  - MŠMT;
  - MZ;
  - MV;
  - Úřad vlády ČR.
- Vertikální:
  - Krajský školský koordinátor;
  - Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně;
  - Školní metodik prevence.

Legislativa v oblasti prevence

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v aktuálním znění;
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v aktuálním znění;
- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, v aktuálním znění;
- Zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, ochranné výchovy a zařízeních preventivní výchovné péče, v aktuálním znění;

- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v aktuálním znění;
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v aktuálním znění;
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, v aktuálním znění;
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, v aktuálním znění;

Cíle v oblasti legislativního rámce

- Revize stávajících právních předpisů;
- Novelizace metodických pokynů;
- Legislativní zakotvení krajského školského koordinátora prevence;
- Vytvoření strategických dokumentů na úrovni jednotlivých regionů;
- Vytvoření ekvivalentu na úrovni škol – Program prevence rizikového chování;
- Vytvořit podmínky pro školního metodika prevence;
- Metodický pokyn o spolupráci škol s pediatrií.

Vzdělávání v oblasti primární prevence

- Systém vzdělávání pedagogických pracovníků;
- Zavedení vzdělávání v oblasti prevence na VŠ;
- Navrhnu systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (školních metodiků prevence a metodiků prevence);
- Nastolení vzdělávacího systému pro třídní učitele v oblasti prevence a vymezení jejich role v prevenci;
- Vzdělávání ředitelů škol a školských zařízení v prevenci rizikového chování.

Finanční zajištění realizace primární prevence

- MŠMT, MV, MZ, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky;
- Rozpočet krajů, měst a obcí;
- Strukturální fondy EU;
- Nespecifická primární prevence
  - Volnočasové a další aktivity např. nestátních neziskových organizací;
  - Rozvoj dobrovolnictví a dobrovolné práce s dětmi a mládeží;
  - Odborné přípravy a vzdělávání dobrovolných pracovníků s dětmi a mládeží;
  - Vytváření podmínek pro rozvoj neformálního vzdělávání;
  - Vytváření podmínek, možnost a rozvoj v poskytování všestranných informací pro potřeby dětí a mládeže atd.

Evaluace primární prevence

Evaluace preventivního programu je systematické shromažďování, analyzování a interpretování informací o přípravě, průběhu intervence a možných účincích na cílovou skupinu.

Certifikace programů primární prevence

Udělená certifikace je respektována jako garance kvality programu a ovlivňuje směřování státních finančních dotací. Pro školy je proces certifikace důležitý z hlediska objednavatelů

programů. Díky udělené certifikaci má škola možnost poznat odborný kredit daného programu a lépe se rozhodnout, jaký program specifické primární prevence pro své žáky objednat.

Cíle na období platnosti Strategie

- Povinnost předkládat minimální preventivní program;
- Vytvoření evaluačního nástroje pro rodiče;
- Vzdělávání metodiků prevence;
- Standard a evaluační nástroj pro hodnocení minimálních preventivních programů;
- Evaluaci provádět v koordinované spolupráci s Českou školní inspekcí.